

Foto: Philippe Munda

Greening Perspectives 2010

► **“Houses that heal.” Li Edelkoort maakte een boek over de richting waarin de architectuur zich de komende jaren ontwikkelt. Titel: ‘Greening Perspectives 2010’. Het is een lijvig boek geworden, waarvan de Nederlandse editie binnenkort verschijnt. De uitgave is de eerste van een reeks: Edelkoort gaat elke twee jaar haar visie op trends en ontwikkelingen in architectuur publiceren.**

Even in Nederland, voor een lezing over consumententrends in Beachclub De Republiek, een trendy strandpaviljoen in Bloemendaal aan Zee, wijdt de wereldberoemde trend forecaster (Wageningen, 1951) uit over ‘het groene perspectief in de architectuur’.

De plek is goed gekozen. Buiten kabbelen golven over spiegelende zandvlakken — zeemeeuwen scheren over de branding. Een zilte wind kiert door de huid van het paviljoen. Natuur buiten, en natuur binnen, want hout, heel veel hout — veelal onbewerkt — domineert de inrichting van de tijdelijke accommodatie die een strandpaviljoen nu eenmaal is en die nu, aan het eind van de zomer, op de valreep (binnenkort verdwijnt het paviljoen in de winterstalling) nog dienst doet als con-

grescentrum. Aan een van de ruwhouten tafels zit Li Edelkoort. Noem haar geen trendwatcher. “De visie van een trendwatcher reikt niet verder dan één, misschien twee jaar.” De houdbaarheidsdatum van de voorspellingen van Edelkoort gaat veel verder, ligt rond 25 tot 30 jaar. Dat heet dus trend forecasting. Die discipline beoefent ze al heel lang. Begin jaren zeventig — ze was student mode aan de Kunst Academie in Arnhem — ontdekte ze haar talent om de vinger te leggen op de modetrends van morgen. Van dat talent maakte ze haar beroep, eerst als stylist bij De Bijenkorf, en in 1975 — inmiddels verhuisd naar Parijs — als onafhankelijk trend consultant met twee eigen bureaus: Trend Union en Studio Edelkoort. Gespecialiseerd in

trend forecasting werkt Edelkoort wereldwijd, vanuit vestigingen in New York, Tokyo, Parijs en Amsterdam, en dat voor een breed spectrum van cliënten. Haar portfolio vermeldt onder andere: Coca-Cola, Nissan, Camper, Siemens, Moooi, en Douwe Egberts. Ook de ‘beauty industry’ werkt met Trend Union: Estée Lauder, Lancôme, L’Oréal, Shiseido, Dim, and Gucci. Volgens het Engelse design magazine i-D behoort Edelkoort tot ‘s werelds 40 belangrijkste designers en Time magazine noemde haar een van de 25 meest invloedrijke hedendaagse ‘fashion experts’. Begin dit jaar werd ze door de Franse minister van Cultuur, Didier Grumbach, benoemd tot Chevalier des Arts et des Lettres en in juli 2008 verleende Nottingham Trent University haar de titel van doctor honoris causa in de kunsten.

Architectuur

In Nederland bekleedde Edelkoort vanaf 1999 de functie van ‘chairwoman’ van de Design Academy Eindhoven. Ze transformeerde de Eindhovense kunstinstelling tot een instituut met een internationale bekendheid, DAE groeide uit tot kwaliteitsmerk van de Nederlandse

LI EDELKOOFT

over

ARCHITRENDS

vormgeving. Najaar 2008 gaat ze stoppen als directeur van de Design Academy. In Eindhoven en ook in Trend Union zocht ze de afgelopen jaren steeds meer toenadering tot het vakgebied van de architectuur. Zo in Eindhoven, tot de aanstelling van Liesbeth van der Pol. Van der Pol — op 15 augustus 2008 aangetreden als Rijksbouwmeester — is hoofd van de afdeling 'Man and Public Space' aan de Design Academy. Eenzelfde 'crossover' deed zich voor bij Trend Union: het team is uitgebreid met architectuurspecialisten. Zelf zegt

Grenzen tussen stad en land vervagen

Edelkoort over het engagement met de architectuur: "Ik ben een generalist, geen specialist, maar architectuur heb ik altijd op mijn netvlies gehad. En dat is in de loop der jaren sterker geworden. Dat heeft natuurlijk ook te maken met de toenemende verwevenheid van ontwerpende disciplines: industrial design, mode, beeldende kunst, architectuur — ze zijn in dialoog met elkaar, ze versterken elkaar, het loopt door elkaar, grenzen vervagen."

Zeven groene trends

De bemoeienis van Trend Union met architectuur heeft geleid tot een tweejaarlijkse uitgave waarin Edelkoort haar visie formuleert op trends in architectuur en de re-

latie met andere ontwerpdisciplines. Titel van de eerste editie van de reeks is: 'Greening Perspectives 2010'. Edelkoort signaleert in het boek zeven trends met als gemeenschappelijke noemer het groene perspectief. "Er breekt een andere periode aan. Minder defensief, minder angstig, optimisme zet de toon. Het leven wordt gevierd en barrières vervallen. Contrasten zijn minder scherp, staan niet meer lijnrecht tegenover elkaar, maar vervloeien, in een collage, met als steekwoord: sampling. Er is een dialoog, een osmotische wissel-

werking, waarin het eigennuttige en het eigenaardige een kans krijgen en niet apart worden gezet: collectief en individu voegen zich samen. Tegelijk met dit amalgaam ontwikkelt zich parallel een dieper engagement, een diep gevoelde betrokkenheid, met de wereld en met het individu. Het gaat over — individueel en collectief — sterker willen worden."

Slow architecture

Grenzen vervagen, benadrukt Edelkoort. Ze wijst op de opkomst van 'slow architecture', 'langzame' gebouwen, uitgevoerd in lokale kleuren, materialen en in een morfologie die uiting geeft aan een sociaal- en milieuverantwoorde levensvisie. Het is architectuur (en ste-

denbouw) die de overgang tussen stad en land doet vervagen. Het boeiende is dat die hybride van stad en land geladen wordt met de excentriciteit en de technologie van deze tijd. High en low tech vinden elkaar in een natuurlijke uitwisseling. Zoals gebouwprogramma's door elkaar gaan lopen, en landelijk en stedelijk wonen vervloeien, accommoderen gebouwen functies die vroeger werden gescheiden: werken gaat onderscheidloos over in vrije tijd en andersom."

Dit perspectief verklaart Edelkoort mede uit het feit dat de mens zich steeds bewuster wordt van de verwoestende impact op de aarde. "Vandaar de terugkeer naar een landelijker en intelligenter levenswijze. En daarin zal de woning zich ontwikkelen van een ode aan de individualiteit tot een habitat voor meditatie, waar mens en natuur samenkomen, een architectonisch icoon van dat streven is de schuur, de boerderij. Maar dan wel vertaald naar deze tijd. Het is een basale architectuur die traditionele elementen van het platteland samenbrengt met het stijlvolle van de stad. In de rurale setting (en manifestatie) ontwikkelt zich een low-tech lifestyle die wordt geoptimaliseerd (of gecontrapunteerd) door geavanceerde hightech. Snel en langzaam verweven zich zo tot een naadloos geheel. In deze rurale architectuur overheerst het gebruik van herbruikbare, duurzame materialen, zoals hout en riet en leem. Generieke producten, zoals beton en baksteen, worden daarbij verrijkt met individuele accenten, als uiting van de fusie van contrasten." ►

1. Parijs Musee du Quai Branly; Jean Nouvel.
Foto: Lydia van der Vlerk.
2. Animatie Rotterdam als groene daken stad.
3. Schuurhuis in Eelde. Ontwerp: Aequo.

Investeer in agricultuur

Boer zoekt vrouw, op de Nederlandse televisie een ongekend populair programma, komt voort uit een bredere onderstroom. Edelkoort: "Biologische landbouw wint steeds meer terrein, er is een toenemende weerstand tegen voedsel dat uit alle delen van de wereld en in alle seizoenen in de schappen ligt. In reactie daarop manifesteert zich nu een natuurlijke drang van 'fast food' naar 'slow food'. Zoals ook het leven (en de architectuur) zich zal gaan 'verlangzamen'. Met als betekenisvolle aspecten: meer aandacht voor het individu, en meer onderlinge solidariteit. Esthetiek gaat samen met ethiek, ecologie en economie grijpen in elkaar. Het is niet wij en de aarde, maar wij zijn de aarde." De rurale architectuur van boerenschuren is het natuurlijke antwoord op deze diepe onderstroom. Onix in Groningen, DAAD in Beilen, een jonge architect als Jamie van Lede (ORIGINS architecture) werken al in dit idioom. Maar Edelkoort ziet een veel bredere bedding ontstaan. "De architectuur van de boerderij is inspirerend. Maar de inbreng van de beroepsgroep die deze habitat heeft gevormd, de boer, gaat veel verder: de boerencultuur is het fundament van de 'timeframe', hoeksteen van de samenleving. Boeren voeden ons, ze kleden ons, ze maken ons mooi (beauty farms), ze genezen ons, ze doen aan leisure (kamperen bij de boer) en nog veel meer. Boeren zijn binnenkort de sterkste lobby. In deze tijd van financiële crises zou ik zeggen: investeer in de agricultuur!"

Alles wordt groen

Het rurale karakter manifesteert zich in de stedelijke omgeving: alles wordt groen. "De mens heeft zich altijd omringd geweten door een rijke vegetatie, maar dit prachtige akkoord tussen mens en natuur is ons door de vingers geglipt. We hebben barrières opgeworpen tussen onszelf en onze natuurlijke omgeving. Maar nu zijn we zover om die muren af te breken en de natuur

haar oude plek weer terug te geven. Om op die manier ook onze innerlijke tuinen weer opnieuw te cultiveren." De stap naar de architectuur is snel gemaakt: "Verticale tuinen kronkelen zich een weg langs gevels en daken. Een ecologische oplossing voor een gezonder leven. Groen waarborgt: natuurlijke zuurstofproductie, CO₂ omzetting, fijnstofafvang, een gezonder leefmilieu en een betere gebouwisolatie, dus ook goed voor de (duurzame) energievoorziening. Vloeren slingeren zich als avontuurlijke bospaden door en over gebouwen. Een nieuwe generatie gebouwen dient zich aan, met als ultiem doel woningen met helende krachten. Houses that heal. Die niet alleen onszelf maar ook de natuur beschermen." Edelkoort signaleert een buitengewone interactie tussen architectuur, design en mode, resulterend in fantasierijke, natuurlijke milieus. Een groene, natuurlijke wereld zonder grenzen." (4)

Groene Doos

Naast het icoon van de boerenschuur wijst Edelkoort op een tweede architectonische grondvorm, de groe-

ne doos. "De 'loft' heeft zijn langste tijd gehad. Grote open ruimtes voldoen niet langer. Er is behoefte aan gefragmenteerde ruimtes, de doos in de doos, of nissen, waar mensen zich af kunnen zonderen. De doos binnen de doos — een collage van meerdere functionele ruimtes — vertaalt de verwevenheid van individuen en collectief.

Het formeel-zakelijke karakter van de doos wordt verrijkt met gelaagdheden die het object een hermetisch, mysterieus karakter geven, een barok idioom dat de doos linkt met het fluïde, zo men wil polymorfe karakter, van de natuur.

Groene dozen, soms gestapeld, maken daardoor — ondanks hun ortogonaal volume, onlosmakelijk deel uit van het landschap." Richard Horden en zijn micro compact short stay home, is een van de referenties van Edelkoort. Interessant is ook Horden's Reed House concept (3). Een van de kwaliteiten van dit type, veelal modulaire gebouwen is het nomadische karakter: "Transport en constructie verlopen gemakkelijk en snel. Het zijn pop-ups die dan hier dan daar neergezet kunnen worden."

4. Mediamesh®, een roestvast stalen gevelhekwerk waarin LED's zijn geweven. Ontwerp: ag4 media facade GMBH en GKD.
5. Grey Cube, textiele studie.

Mushrooming

Niet alleen zijn die dozen pop-ups, je zou ze ook parasieten kunnen noemen. Onder die naam zijn diverse voorbeelden de afgelopen jaren in Nederland te zien geweest, met als (letterlijk) hoogtepunt de groene opbouw van Korteknie Stuhlmacher Architecten op het gebouw Las Palmas in Rotterdam (1). Ook in Hoogvliet zijn dit type gebouwen — in dit geval met een schoolfunctie — tijdelijk neergezet (2).

Het is een kleine stap van de ene parasiet naar de andere, de paddestoel. 'Mushrooming' is een van de 'green perspectives in architecture'. Edelkoort: "Gevaarlijk en betoverend, wild en sereen. Paddestoelen zijn parasieten en wat mij betreft het symbool van het wilde, het ongerepte en het gevaarlijke van de natuur. Er is een parallel te trekken met de moderne architectuur. De architectuur omarmt een meer gelaagde, een excentriker idioom. Decoraties zijn al lang geen misdaad meer. Weelderige vormen en ongewone materiaaltoepassingen, afkomstig uit de wereld van mode en design, inspireren architecten. En de referentie — als onderlegger van deze trend — noem ik: de paddestoel. Semi-abstracte structuren, geplooidde textuur en reflecterende, gladde en geronde vlakken, en dwars door gebouwen heen slingerende promenades: het zijn de beeldbepalende en fantastische en psychezintuiglijke dimensies van de mushroom. De architectuur als een verzameling van polymorfe, ruimtelijke configuraties die de illusie wekken van een eeuwig evoluerende en doorgaande beweging. Ook het kleurenpalet sluit aan op de mushroom, met surrealistische beigetinten, vergankelijke grijzen in contrast met explosieve bruinen, lichtgevend rood en sprookjesachtige groentinten."

Groen Licht

Licht heeft door de geschiedenis heen steeds een essentiële rol vervuld. Met de komst van LED's heeft lichtarchitectuur echter een meer etherische, poëtische en

emotionele dimensie verkregen. In 'green perspectives' zegt Edelkoort: "Licht heeft zich ontwikkeld tot een unieke visuele taal. Gecombineerd met kleur, bezit licht een golvende muzikaliteit, alsof iedere fonkeling een aparte noot is in een bovennatuurlijke symfonie. Verlichting in façades verandert gebouwen in billboards, in stadse lantaarns. Het is architectuur met een cineastische dramatiek. Aangedreven door zonnepanelen en gedompeld in vloeibaar licht fungeren gebouwen als grafische bakens in de stad."

Groene Wortels

Het gebruik van moderne technieken, zoals LED-verlichting, wordt gecombineerd met oeroude bouwprincipes en materialen. "Al het oude is weer nieuw. Ambachtelijkheid en traditionele materialen worden weer gewaardeerd. Zoals de aardse architectuur van onze voorouders maken we gebouwen die uit het land lijken op te rijzen. Het zijn (gestapelde) collages van natuurlijke elementen en alledaagse materialen, die zich als originele totemachtige mijlpalen met de omgeving versmelten tot één samenhangend systeem. Het herwaarderen van oorspronkelijkheid geeft oeroude artistieke accenten een nieuwe context. Het is architectuur op zoek naar de bron."

Groene Sluier

Tot slot richt Edelkoort het vizier op de gevel, de sluier van het gebouw: "Op een gestileerde, excentriek wijze worden gebouwen opgesmukt. We kleden onze gebouwen aan in een couture van geperforeerde patronen, met organisch geïnspireerde optische effecten (het vogelnest van Herzog & deMeuron in Beijing!) . Zowel functioneel als decoratief zijn deze hedendaagse sluiers ontworpen om de fantasie te prikkelen. De effecten zijn steeds weer gericht op het oog dat verleid moet worden." ◀

Noten

1. Zie: <http://www.kortekniestuhlmacher.nl/laspalmas.html#engtext>
  2. Drie SchoolParasites zijn de eerste gerealiseerde en gematerialiseerde projecten geweest in het kader van de WiMBY! manifestatie in Hoogvliet, de grote naoorlogse 'satellietstad' van Rotterdam. WiMBY! wilde graag iets doen met parasieten in Hoogvliet, eerst werd gedacht aan een serie van ongeveer twintig tijdelijke gebouwtjes die door de wijk verspreid zou worden, los van locatie en programma. Dat bleek niet haalbaar en toen ontstond het idee om voor basisscholen in de wijk een aantal specifieke SchoolParasites te ontwikkelen. Samen met de Parasite Foundation, die zich inzet voor de ontwikkeling van 'hoogwaardige, tijdelijke architectuur', werden er uiteindelijk drie vrolijke kleine gebouwtjes gerealiseerd, ontworpen door Onix, Christoph Seyferth en Barend Koolhaas. (bron: Archined)
  3. Zie: <http://www.microcompacthome.com/company/?con=ph>
  4. Dit perspectief is in verschillende steden in de wereld reeds realiteit aan het worden
- In het kader van het Groenjaar 2008 organiseerde de gemeente Rotterdam op donderdag 6 november het symposium Green & the City. Het symposium stond geheel in het teken van alles wat met groen te maken heeft: groen in de stad, groen op de stad en groen om de stad. Een van de sprekers was Michael Berkshire, Department of Planning and Development Chicago: "Zo word je de Groenste stad van de Wereld!" Adriaan Geuze, directeur West 8 sprak over een nieuwe kijk op de betekenis van het groen voor de stad op alle schaalniveaus.

Unieke themadag over mode en architectuur 2010

Op woensdag 14 januari 2009 organiseren Stedebouw & Architectuur en Edelkoort & Edelkoort de themadag 'Well-dressed buildings; over mode en architectuur 2010'. Deze dag is bedoeld voor (interieur)architecten en opdrachtgevers, en iedereen die wil weten waar het met de architectuur naar toe gaat. Het boeiende palet van sprekers wordt aangevoerd door Li Edelkoort, wereldvermaard trendforecaster. Welke ontwikkelingen in lifestyle en mode zijn zichtbaar en hoe reflecteert de architectuur daarop? En: hoe staat de opdrachtgever tegenover deze ontwikkelingen? Edelkoort signaleert zeven hoofdlijnen, zeven 'greening perspectives'. Hebt u belangstelling voor deze boeiende dag? Meld u dan nu alvast bij het congressecretariaat via conferences@arko.nl of 030 602 80 95 en u ontvangt op korte termijn de brochure!